

Homoródújfalvi szolgálók (1930-as évek)

Brassói szolgák, szolgálóleányok

Balázsi Jánosné Egyed Eszter Homoródújfaluban született 1915. március 9-én, Székelyudvarhelyen hunyt el 1992. március 8-án. A recsenyédi temetőben nyugszik örök békében a férjével együtt.

Elbeszélései alapján idézem fel szolgálói történeteit.

Az első munkát Oklándon vállalta. A hetedik osztályt meg kellett volna ismételnie, mert Siketes István tanító úr (aki felesküdt a román államnak, hogy hivatalát megtarthassa) a tanuló lányt megbuktatta hiányos román nyelvtudása okán. Hogy ne kelljen többet Siketes iskolájába járnia, az anyja tudtán kívül elszegődött gyermekpesztrának Oklándra az útmesterekhez. Maradandó élményként mesélte nekünk édesanyánk annak a rémes éjszakának az emlékét, amit átélt a korabeli rablógyilkostól, Balántól való félelmében. Mint szolgáló lefeküdt a konyhában lévő ágyában, de nem tudott elaludni. A sok rémtörténet működésbe hozta fantáziáját. Kaparást, kopogást halott. Már itt is van Balán! – képzelte. De a rabló nem jött be a házba. Erősödött a furcsa zaj. A félelem tetőfokán talán elájult a kislány, mert reggel vizesen ébredt meg. Asszonyának elmesélte az átélt rémü-

letet. A nagysága magyarázta meg neki, hogy a kopogás, vakarás és a többi zaj a kályha alatti ládába éjszákára behozott rucáktól származott.

Brassóban is szolgált. A városban az ugyancsak ott szolgáló Péter testvérbátyja felügyeletére volt bízva húgával, Ilonával és István öccsével együtt, ki suszterinas volt. Erre az időszakra emlékezve, sokat emlegette Roth Walter kereskedő urat, aki nagy vadász lévén, sok szalonkát, nyulat hozott a konyhára. Ezeket a szolgálónak kellett megtisztítania. Soha nem kérdezték tőle, hogy szereti-e vagy utálja-e ezek megpucolását. El kellett végeznie, pedig finnyás (utálós) természetű volt. Ezért történt, hogy mikor gyermekkorunkban halat fogtunk a Nagy-Homoród vizéből és hazavittük, édesanyánk kirakta egy külön konyhai asztalkára a halak megtisztításához szükséges eszközöket, edényeket, majd ezt mondta: Egy életre megutáltam a vadak takarítását Roth Walternél, még a szagát sem állhatom, de a színét se lássam! Csináljátok, de az edényeket és a késeket hamuval tisztítsátok meg evés után.

A szász polgári (úri – így mondta anyám) nagyságáktól elsőrendű házvezetést és főzést sajátított el anyám.

Ugyanakkor megtanult németül, mert egymás közt az urak csak németül beszéltek, s amikor olyanról volt szó, amit a szolgálónak nem kellett tudnia, akkor átfordították szászra a beszédet. De egyszer észrevették, hogy a „kleine Maus” elmosolyogja magát, tehát ezt is érti a kis egér, a szolgálóleányka. Nyelvtudásának hasznát vette a második világháború alatt, például amikor az ukrán karavánokat kísérték át a falunkon a németek. Ekkor anyám tudott németül értekezni az élelemért maradék holmijukat kínáló ukrán asszonnal: egy darab szalonnát és kenyeret cserélt egy szájharmonikáért. Később, a román csapatok bevonulásakor a Brassóban elsajátított román nyelvtudásával mentette népes családunkat.

A kétévnyi szolgálati idő alatt anyanyira megszerették egymást a gazdáival, hogy amikor 1936-ban férjhez menni készült anyám, visszament elbúcsúzni a régi szolgálati helyére, gazdái pedig sok szép ajándékkal pakolták fel. Az anyám által megőrzött iratok: lakossági nyilvántartási lap, társadalombiztosítási könyvecske stb., azt bizonyítják, hogy a cselédet tartó család teljes felelősséget érzett az alkalmazottja iránt. Az ilyen családokhoz bizalommal ajánlották szolgálatra az újonnan elszegődni jött falusi rokont vagy ismerőst.

Szabadidős programjában nem korlátozták a szolgálóleányt. De anyám sokszor felemlégette azt a pofont, amit Péter bátyja adott neki, mert megtudta, hogy elment a Sári-bálba. Ez nem számított a brassói cselédek érdekvédelmi ifjúsági egylete által működtetett szórakozóhelynek, ezért mondta Péter bátyánk, hogy oda csak a legkivetkőzöttebb perszónák jártak.

Anyám korábban Reiser Ida vénkisasszonynál is szolgált a Hosszú utcában. Lakhelyéhez közel volt a vásárnap kimenőjük színhelye, nem kellett messze mennie. Nagyon szigorú rendet követelt a kisasszony, de hálás volt neki anyám a sok tanításért. Kapcsolatuk nem szakadt meg: az ötvenes években is felkereste anyám az idős hölgyet, amikor a rongyszőnyeg szövéséhez szükséges használt ruháért házalt Brassóban.

Balázsi Dénes